

לא להיפרדות!

Category: בראשית, לך לך

אברהם חושש מסגנונו הרע של לוט ובוחר להיפרד ממנו. האם זה היה צעד נכון? לפי אחת הדעות, אם אברהם היה גר בשכנות, היה מחזירו למוטב. בהמשך, יציאתו למלחמה בעבור לוט מוכיחה כי אסור לנו להתנער מאחריות ועלינו לדאוג לכל יהודי.

המאבק מצליח

יהודים בגרמניה ובעוד מדינות במאה ה-18 היו מאוגדים בקהילה שהיה לה מעמד חוקי מטעם הממשלה. כל יהודי היה מחויב לשלם מס לקהילה, והקהילה נתנה את כל שירותי הדת, מבתי כנסת ועד בתי קברות. הקהילה שלטה על הכל.

במאה התשע עשרה התנועה הרפורמית בגרמניה קיבלה תאוצה והרבה רבנים וראשי קהילות היו רפורמים והם ניהלו את הקהילה כרצונם. רוב היהודים באותם קהילות לא היו שומרי מצוות, אבל המיעוט האורתודוקסי בכל עיר "לא אהב" בלשון המעטה שכספי המיסים שלהם מממנים בתי כנסת שהם נגד מסורת ישראל.

בפרנקפורט קם רב אורתודוקסי צעיר בשם הרב שמשון רפאל הירש, הוא ועוד רבנים פעלו בחוגי הממשלה שיאשרו להם להקים קהילה יהודית נפרדת שבה הכול יתנהל אך ורק לפי ההלכה. אחרי שנים רבות של מאבק פוליטי ארוך בסופו של דבר בשנת 1876 נחקק חוק שאיפשר לאורתודוקסים לפרוש מהקהילה היהודית המוכרת ע"י הממשלה.

הרב הירש מיד יסד את "קהילת עדת ישורון" שקיימת עד היום הזה, והזמין את כל היהודים האורתודוקסים להצטרף לקהילה החדשה, ואכן הרבה נהגו כך.

בנוסף לכך הרש"ר הירש אסר להשתייך לקהילה הכללית, ודרש מחברי הקהילה שלו להפסיק לשלם להם מס. לפועל רוב חברי הקהילה החדשה לא קיבלו את דרישת הרב ונשארו חברים גם בקהילה הכללית.

הסיבה העיקרית הייתה 'בית הקברות'. אדם שפרש מהקהילה הכללית לא יכל להיקבר בבית הקברות שהיה שייך לקהילה, ובני המשפחות הוותיקות לא היו מוכנים להעלות על הדעת שלא ימצאו את מנוחתם האחרונה בקרבת אבות אבותיהם.

כמו בכל קהילה יהודית, הוויכוח אם חייבים לפרוש מהקהילה הכללית או לא הלך והתלהט, וכמה מהם פנו לרב יצחק דוב הלוי במברגר, הרב מווירצבורג, שהרבי הקודם סיפר עליו "שהיה ירא שמים גדול וגדול בתורה" (סה"ש תש"ג 66), שיבוא להכריע בוויכוח הזה.

הרב במברגר היה ידוע כאחד שתומך בהקמת קהילות נפרדות ולכן כולם היו בטוחים שהוא יתמוך ברש"ר הירש אבל כשהוא נפגש עם ראשי הקהילה הכללית בפרנקפורט הוא השתכנע שבמקרה הזה אין סיבה להיפרד מהקהילה הכללית. הנהלת הקהילה הבטיחה לו שכספי המס של היהודים האורתודוקסים לא תממן שום בתי כנסת או פעילות רפורמית, אדרבא הקהילה הכללית היא זו שתממן את כל צרכיהם של הקהילה האורתודוקסית, ולכן הוא פסק שאין חובה להיפרד מהקהילה הכללית, הוא סבר שדווקא כשהאורתודוקסים יהיו חלק מהקהילה הכללית אז יהיה להם הרבה יותר השפעה על המוסדות של הקהילה הכללית ובזכותם גם שאר חברי הקהילה שאינם שומרי תומ"צ יהיה להם יותר יהדות.

הקהילה הכללית לא רצתה להפסיד את החברים של הקהילה האורתודוקסית ולכן הם היו מוכנים לעשות כמעט כל מה שבקשו מהם, בסופו של דבר הם גם מינו רב אורתודוקסי, הרב מרדכי הורוביץ. הרב החדש התנה שיבנו מקווה גדולה ע"פ הלכה, ושכל השוחטים וחנויות הבשר יהיו אך ורק תחת השגחתו ושהב"ד שלו יהיה אך ורק מרבנים יראים וחרדים, הם מילאו את התנאים והוא קיבל את הרבנות שם.

לפועל בפרנקפורט התקיימו שני קהילות אורתודוקסיות, "קהל עדת ישורון" שהיתה קהילה נפרדת ועוד קהילה אורתודוקסית שהיתה תחת הקהילה הכללית, הוויכוח היה מה נכון לעשות, האם להיפרד לגמרי ולבנות קהילות נפרדות, או להישאר חלק מהקהילה ולהשפיע מבפנים. זהו ויכוח שקיים אלפי שנים ולא אנחנו נכריע אותו, את ההכרעה נשאיר לרבנים שבכל עיר, זה תלוי הרבה במקום ובזמן וכו' וכו'.

להיפרד או להישאר

אבל השאלה הזאת כבר עלתה לפני 4000 שנה אצל אברהם אבינו. בפרשתנו "לך לך" אנו קוראים על אברהם שעזב את חרן ביחד עם אשתו ולוט בן אחיו, והם הלכו יחד לארץ כנען. ואז "ויהי רעב בארץ", אברהם ביחד עם שרה ולוט יורדים למצרים, שם יש סיפור שלם עם שרה. בסופו של דבר פרעה שולח אותם חזרה, אבל לפני שהוא שלח אותם פרעה העשיר את אברהם והוא נתן לו צאן ובקר עבדים ושפחות וכו'.

הם חזרו לארץ כנען ואז התחילו הבעיות. "ויהי ריב בין רועי אברם ורועי לוט" (לך פרק י"ג) על מה המריבה? אומר רש"י: "לפי שהיו רועי של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל", מדוע כ"כ איכפת לרועי אברהם מה עושים רועי לוט? אומר רש"י שהם היו "דומין בקלסתר פנים". אברהם ולוט היו דומים, והחילול ה' של רועי לוט הלך על שמו של אברהם אבינו, אנשים לא חילקו בין שניהם, אמרו תראו מה קורה כאן, אברהם הצדיק הזה הוא בעצמו מפיץ את האמונה המונותיאיסטית בבורא עולם, אבל החבר'ה שלו מרעים את בהמותיהם בשדות אחרים. אנשים לא נכנסו לדקויות שאלו רועי לוט ולא רועי אברהם, מבחינתם זוהי משפחה אחת.

לכן אברהם הציע ללוט "הפרד נא מעלי", בוא ונקים שתי קהילות לאיפה שאתה תלך אני יפנה לצד אחר. אברהם אפילו הבטיח לו עזרה, הוא אמר לו "לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר" (רש"י) אבל צריך להיפרד, מה עשה לוט הוא בחר להתיישב בסדום והתורה מיד מדגישה "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד". ומוסיף רש"י: "ואעפ"כ לא נמנע לוט מלשכון עמהם".

התורה מיד ממשיכה בפסוק הבא: "וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו", אומר רש"י: "כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו", שהסיבה שה' התגלה לאברהם עכשיו ולא קודם זה בגלל שכל זמן שלוט היה איתו הקב"ה לא דיבר עמו ורק אחרי שנפרדו אז הקב"ה התגלה אליו.

הרי לנו שזה היה הצעד הנכון לעשות, אבל המדרש מביא גם דעה אחרת, מובא במדרש רבה "ר' יודה אומר כעס היה לאבינו אברהם בשעה שפירש לוט בן אחיו מעמו, אמר הקב"ה לכל הוא מדבק וללוט אחיו אינו מדבק" (מד"ר מ"א). לפי רבי יודה זה לא היה רעיון טוב להיפרד מלוט, כי בסופו של דבר זה גרם לכך שהוא יעבור לגור בסדום. אם הוא היה נשאר עם אברהם אבינו אז שכנותו לאברהם היתה משפיעה עליו להיות ברמה רוחנית נעלית יותר.

בנוסף לכך יש לומר שההנהגה של אברהם אבינו היתה הנהגה של "לפני מתן תורה", אבל במ"ת שכל עם ישראל "נהיו ערבים זה בזה", ועל כל אחד מוטלת החובה לדאוג שכל יהודי יקיים מצוות אף אחד לא יכול לנהוג בגישה של "הפרד נא מעלי".

וכמו שהרבי מסביר בקשר "לבן רשע" שעליו נאמר בהגדה "אילו היה שם לא היה נגאל" שדווקא שם במצרים לא היה נגאל אבל אחרי מ"ת כל יהודי יגאל, ויש לנו אחריות לכל אחד מהם. (לקו"ש ח"א ע' 252).

בכל מקרה, גם אם מקיימים את ה"הפרד" בכל זאת אנחנו לא יכולים להתנער מהאחריות לכל יהודי, יהיה מי שיהיה, וכמו שהרבי אומר בשיחה שגם אחרי שאברם נפרד מלוט "אברם יצא למלחמה למסור נפשו כדי להציל את לוט, ועד שפעל בלוט שהוא מסר נפשו כדי להכניס אורחים בעיר סדום אע"פ שזה היה קשור בסכנת נפשות" (התוועדות תש"נ ח"א ע' 331).

אברהם אבינו סלל את הדרך שצריך למסור את הנפש אפילו על אחד כמו לוט.